

วารสารปรัชญาปริทรรศน์

JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION

ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)

<https://soo5.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index>

Research Article

DOI: 10.14456/jpv.2023.7

พระสิริมงคลอาจารย์จอมปราชญ์แห่งล้านนาผู้รณามังคลัตถที่ปนี Phrasirimankalacaraya “Philosopher of Lan Na” Author of Mangalatthadipani

ผ่องไพธรรม กล้าจน¹, พระครูธรรมธัชชัยวิชิต ขยาภินนโท²

Pongpaitham Klajon¹, Phrakhrudhammathorn Chaiwichit²

ARTICLE INFO

Name of Autor:

1. ผ่องไพธรรม กล้าจน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตเชียงใหม่

Pongpaitham Klajon

Mahachulalongkornrajavidyalaya

University, Chiang Mai Campus,

Thailand

Email: sumaleepoms@gmail.com

2. พระครูธรรมธัชชัยวิชิต ขยาภินนโท,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

วิทยาเขตเชียงใหม่

Dr. Phrakhrudhammathorn Chaiwichit,

Mahachulalongkornrajavidyalaya

University, Chiang Mai Campus,

Thailand

Email: chaiwichit@gmail.com

คำสำคัญ:

พระสิริมงคลอาจารย์; จอมปราชญ์แห่ง

ล้านนา; มังคลัตถที่ปนี

Keywords:

Phrasiri Mangkalajarn; Philosopher

of Lan Na; Mangalatthadipani

Article history:

Received: 19/07/2022

Revised: 09/09/2022

Accepted: 10/06/2023

Available online: 10/06/2023

How to cite:

Klajon P. & Chaiwichit P. (2023).

Phrasirimankalacaraya “Philosopher of
Lan Na” Author of Mangalatthadipani.

Journal of Philosophical Vision 28 (1),
67-78.

ABSTRACT

A literary masterpiece by Phrasiri Mangkalajarn, Mangalatthadipani was written in the year 1524 and reflects his outstanding qualities, including genius, wit, learning, reading, preaching, dhamma, four Rddhippada (effective ways to achieve success), and sharp wisdom in both knowledge and the art of elucidating the core of Buddhism, which is a clear understanding of karma and its repercussions. The core of Buddhism is about The Four Noble Truths, which are the most important and necessary in the practice of Dharma leading to cessation of suffering by explaining the meaning of the auspicious 38 in detail with beautiful and elegant language. It has a distinctive point in explaining dharma that is difficult to understand for readers to understand easily by citing 247 stories out of a total of 547 stories. Every story contains information that makes it quite evident that anyone who disregard this good fortune will suffer the same punishment. These benefits will be granted to those who abide by this blessed verse. It is clear that the real auspiciousness stems from within, from the good things we do for ourselves, not from external circumstances. This has demonstrated that Buddhism is a cause-and-effect-based religion. It is a true self-reliance religion. Making good causes is necessary if we want to have good results. Good thinking, good speaking, and good acting all contribute to achieving this. But if we seek good outcomes but do not work for good causes and think, speak, and act evilly, we will not succeed. We will only get negative outcomes if we do this.

บทคัดย่อ

มังคลัตถทีปนี เป็นวรรณกรรมเรื่องเอกของพระสิริมังคลาจารย์ ได้รับความเมื่อ พ.ศ. 2067 ได้แสดงถึงอัจฉริยภาพ ไหวพริบปฏิภาณ ความเป็นพหูสูตร ความเป็นธรรมกถึก มีสัพบุริสธรรม มีอิทธิบาท มีปัญญาแตกฉาน ครบพร้อมทั้งศาสตร์ความรู้และศิลปะในการอธิบายหัวใจหลักของพระพุทธศาสนา คือความเข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรม คืออริยสัจ 4 ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่สุดในการปฏิบัติธรรมสู่ความพ้นทุกข์ ด้วยการอธิบายความหมายของมงคล 38 โดยละเอียดด้วยภาษาไพเราะและสละสลวย มีจุดเด่นในการอธิบายธรรมะที่เข้าใจยากให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายโดยยกนิทานมาประกอบจำนวนมากถึง 247 เรื่องจากที่มีทั้งสิ้น 547 เรื่อง นิทานทุกเรื่องมีเนื้อหาที่ชี้ชัดตรงกันว่า ผู้ไม่ปฏิบัติตามมงคลข้อนี้จะได้รับโทษแบบนี้ ผู้ปฏิบัติตามมงคลข้อนี้จะได้รับอานิสงส์อย่างนี้ จะเห็นได้ว่ามงคลที่แท้จริงคือมงคลภายในที่เกิดจากการกระทำของเราเองไม่ใช่เกิดจากภายนอก ทำให้เห็นชัดเจนว่า ศาสนาพุทธเป็นศาสนาของเหตุและผล เป็นศาสนากรรมนิยม เป็นศาสนาแห่งการพึ่งตนที่แท้จริง หากเราอยากได้ผลดี เราก็ต้องสร้างเหตุปัจจัยที่ดี คือ คิดดีพูดดีทำดีย่อมได้รับผลดี แต่ถ้าเราอยากได้ผลดี แต่เราไม่ได้สร้างเหตุปัจจัยที่ดี คือเรายังคิดชั่วพูดชั่วทำชั่วอยู่ เราก็ย่อมจะได้รับสิ่งชั่วผลชั่วเท่านั้น

1. บทนำ

มังคลัตถทีปนีหรือมงคลทีปนี เป็นวรรณกรรมเรื่องเอกของพระสิริมังคลาจารย์พระภิกษุชาวล้านนา ได้รับความเมื่อ พ.ศ. 2067 ณ สุธมฺมการ (เรือนว่าง) ที่สงบเงียบซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ของตัวเมืองเชียงใหม่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 4 กิโลเมตรปัจจุบันคือวัดตำหนักสวนขวัญ ราชานันในสมัยอาณาจักรล้านนาเพื่ออธิบายความในมงคลสูตรที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อธิบายถึงความหมายของพระสูตรโดยละเอียดด้วยภาษาไพเราะและสละสลวย เป็นคำสอนประเภทเนยยะคือมีข้อความร้อยแก้วผสมร้อยกรอง และอุปมาอุปไมย โดยท่านได้รับอิทธิพลการเขียนงานแนวทีปนีซึ่งหมายถึงหนังสือประเภทอธิบายคำข้อความหรือข้อธรรมอย่างแจ่มแจ้งจากการที่ท่านได้ไปเรียนหนังสือที่ลังกา เป็นคัมภีร์ที่จัดอยู่ในประเภทอนุฎีกาเป็นหลักฐานระดับชั้นที่ 4 ท่านมีความปรารถนาเปรื่องแตกฉานเชี่ยวชาญมั่งมันบากบั่นสูงมาก ดังเห็นได้จากเนื้อหาที่อธิบายอ้างอิงเนื้อหาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส สัททวิเสส รวมไม่ต่ำกว่า 100 เล่ม (พระมหาอดุลย์ คนแรง, 2541: 1)

มังคลัตถทีปนีเป็นหลักจริยธรรมที่เป็นระเบียบวิธีการดำเนินชีวิตที่ดีงามให้คนได้ประพฤติปฏิบัติทีละกลุ่มเล็กเป็นไปตามลำดับๆ เริ่มตั้งแต่ความประพฤติพื้นฐานเบื้องต้นคือศีล เบื้องกลางคือสมาธิ และเบื้องปลายทีละเอียดลึกซึ้งคือปัญญา โดยมีจุดเด่นคือการยกเอานิทานมาช่วยอธิบายทำให้เข้าใจง่ายเหมาะสมกับคนทุกเพศทุกวัย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกช่วงวัยตามองค์ประกอบเหตุปัจจัยที่เหมาะสม โดยหลักคำสอนในมงคลสูตรสามารถนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ 3 ระดับ คือมงคลข้อที่ 1-10 สำหรับปฐมวัยหรือช่วงวัยเริ่มต้น (อายุ 0-25 ปี) เป็นวัยที่ต้องพึ่งพาพ่อแม่ครูบาอาจารย์ช่วยอบรมสั่งสอนชี้แนะความถูกต้องดีงามทั้งทางโลกและทางธรรม ต้องศึกษาหาความรู้ และเตรียมความพร้อมที่จะต้องออกไปครองเรือน มงคลข้อที่ 11-30 สำหรับมัชฌิมวัยหรือวัยทำงาน (อายุ 26-50 ปี) เป็นวัยที่จะต้องตั้งหลักปักฐานสร้างครอบครัวให้อยู่ดีมีสุข และ

มงคลข้อที่ 31-38 สำหรับปัจฉิมวัยหรือวัยกลางคน (อายุ 51 ปี ขึ้นไป) เป็นวัยที่ต้องแสวงหาอริยทรัพย์เพื่อเป็นเสบียงเดินทางสู่ความสุขทั้งในภพนี้และภพหน้า (พระมหาพิเชษฐ์ จิตตมโล, 2559)

เนื้อหาอธิบายธรรมที่เป็นมงคล 38 ประการ อธิบายแต่ละประการจนแจ่มแจ้งแล้วยกนิทานมาประกอบเพื่อชี้ให้เห็นว่าผู้ไม่ปฏิบัติตามมงคลข้อนี้จะได้รับโทษแบบนั้น ผู้ปฏิบัติตามมงคลข้อนี้จะได้รับอานิสงส์ (ประโยชน์) อย่างนี้ บุคคลอาจอาจเลือกปฏิบัติตามมงคลข้อใดข้อหนึ่งก็ได้ตามอุปนิสัยเหตุการณ์สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มงคลแต่ละข้อต่างเป็นทางปฏิบัติดำเนินไปสู่มงคลที่เป็นเป้าหมายสูงสุดคือนิพพาน พระผู้มีพระภาคตรัสว่ามงคลทั้ง 38 ข้อนี้ เป็นมงคลอย่างสูงสุดเสมอกันหมด เพราะทุกข้อต่างก็เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน (พระมหาอดุลย์ คนแรง, 2541: 142) ทำให้เห็นชัดเจนว่าพระพุทธเจ้าปฏิเสธมงคลภายนอก พระพุทธเจ้าตรัสสอนว่ามงคลที่แท้จริงคือมงคลที่ได้จากการปฏิบัติที่ตนไม่ใช่ว่าการพึ่งพาจากมงคลภายนอก ศาสนาพุทธจึงเป็นศาสนาของกรรมนิยมเป็นศาสนาของเหตุและผล เป็นศาสนาแห่งการพึ่งตนที่แท้จริง แสดงว่าวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการรณงค์คือการให้สัมมาทิฐิที่เป็นหัวใจหลักของศาสนาพุทธ คือ ความเข้าใจเชื่อชัดเรื่องกรรมและผลของกรรม คือ อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งที่สุดในการปฏิบัติธรรมสู่ความพ้นทุกข์ผ่านการเล่านิทาน

2. ประวัติความเป็นมาของผู้รณงค์และคัมภีร์

พระสิริมังคลาจารย์ สังฆปราชญ์แห่งล้านนา มีนามเดิมว่า “ศรีปิงเมือง” เป็นชาวเชียงใหม่ โยมบิดามีอาชีพค้าช้าง มีชีวิตอยู่ในช่วงประมาณปีพุทธศักราช 2000-2100 มรณภาพในรัชสมัยพระเจ้าเมกุฏิสุทธิวงศ์ (พ.ศ. 2094-2117) แต่ไม่มีหลักฐานปรากฏชัดว่าในปีใด จึงทำให้ประมาณอายุของท่านไม่ได้ว่ามีอายุรวมทั้งสิ้นกี่ปี พระสิริมังคลาจารย์เป็นพระอาจารย์ของพระเมืองเกษเกล้า กษัตริย์ราชวงศ์มังราย องค์ที่ 14 ท่านได้รณงค์คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญถึง 4 คัมภีร์ โดย 3 คัมภีร์แรกแต่ง ณ วิหารสวนขวัญ ได้แก่ เวสสันดรที่ปนี แต่งเสร็จในปี จุลศักราช 879 (พุทธศักราช 2060) จักรวาลที่ปนี และ สังขยาปาลาสกฏีกา แต่งเสร็จในปี จุลศักราช 882 (พุทธศักราช 2063) ส่วนมังคลัตถที่ปนี แต่งเสร็จในปี จุลศักราช 886 (พุทธศักราช 2067) สถานที่แต่ง คือ ณ สุญญาการเรือนว่าง (พระครูธีรสุตพจน์ (พระมหาสง่า ธีรสวโร), 2556) พระสิริมังคลาจารย์มีแนวคิดสำคัญในการรณงค์คัมภีร์คือมีความปรารถนาสูงสุดซึ่งได้บันทึกไว้ท้ายคัมภีร์ว่า ในชาติสุดท้าย ขอให้ข้าพเจ้าได้บรรลุนิพพานที่ปนีอันอุดมมงคล ประกอบด้วยคุณทุกอย่าง ถ้าพระศรีอริยเมตไตรยมาตรัสรู้เป็นที่พึงของสรรพสัตว์เมื่อใด ขอให้ข้าพเจ้าได้สดับพระธรรมเทศนาของพระองค์ และได้บรรลุนิพพานอันประกอบด้วยคุณทั้งมวล เทอญ กล่าวคือท่านมีความปรารถนาที่จะบรรลุนิพพานของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปรารถนาในการสืบทอดพระพุทธศาสนา ท่านมีความโดดเด่นด้านการแต่งวรรณกรรม ความสนโดษ และใฝ่รู้ใฝ่เรียน เป็นที่ยอมรับกันว่าท่านเป็นจอมปราชญ์แห่งล้านนา และมีผลงานที่มีคุณูปการต่อพระศาสนาจนถึงปัจจุบัน (พระอนุสรณ์ กุติวณ โณ และคณะ, 2560: 22) พระสิริมังคลาจารย์มีศักดิ์เป็นพระเจ้าน้องยาเธอของพระเจ้าติโลกราช (พระยาแก้ว) กษัตริย์แห่งนครพิงค์เชียงใหม่ ทรงเป็นพระเจ้าหลานเธอของพระเจ้าติโลกราช และเป็นราชบุตรของพระญาอดเชียงรายกับพระนางสิริยสวดี (พระนางโปรงน้อย) (พระสิริมังคลาจารย์ มหาปราชญ์แห่งล้านนา, 2564)

ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราช พระพุทธศาสนารุ่งเรืองสูงสุด ความเชี่ยวชาญแตกฉานในการรจนา คัมภีร์ภาษาบาลีและรอบรู้พระไตรปิฎกของพระเถระชาวล้านนาในยุคนั้น ก่อให้เกิดการทำสังคายนาสอบชำระ พระไตรปิฎกบาลี ใน พ.ศ. 2020 ที่วัดมหาโพธาราม (เจ็ดยอด) อ.เมืองเชียงใหม่ ซึ่งใช้เวลา 1 ปี จึงเสร็จ นับเป็นการสังคายนาครั้งที่ 8 ของโลกจากที่ทำมาแล้ว 7 ครั้งในประเทศอินเดียและศรีลังกา เรียกการสังคายนาครั้งที่ 8 ที่เชียงใหม่ว่า “อัฐธสังคายนา” พระองค์ได้สนับสนุนสงฆ์ฝ่ายลังกาวงศ์สิ่งใหม่ มีกุลบุตรมาบวชเป็นจำนวนมาก พระภิกษุในนิกายสังฆลเพิ่มขึ้นมาก นิกายสังฆลใหม่นี้เน้นการศึกษาภาษาบาลีและการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ทรงส่งเสริมการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทำให้การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมเจริญก้าวหน้าอย่างสูง ทรงยกย่องพระภิกษุที่มีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก พระในสมัยนั้นจึงมีความรู้สูงที่ปรากฏมีชื่อเสียงหลายท่าน คือ พระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนาชินกาลมาลีปกรณ์ เมื่อ พ.ศ. 2060 และ พระโพธิรังสี ผู้รจนาจามเทวีวงศ์ กับ สิงคินาทน เมื่อ พ.ศ. 1940-2040 (พระเจ้าติโลกราช, 2564)

จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การที่พระสิริมังคลาจารย์ซึ่งมีชีวิตอยู่ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราช ซึ่งเป็นยุคที่พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมเจริญก้าวหน้าอย่างสูง มีการทำสังคายนาพระไตรปิฎก ครั้งที่ 8 ของโลก ณ วัดเจ็ดยอด เชียงใหม่ แสดงว่า ในช่วงสมัยนั้น มีพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส สัททวิเสส และ คัมภีร์พงศาวดารทางพระพุทธศาสนาอยู่อย่างครบถ้วน ทำให้ท่านสามารถรจนาคัมภีร์มิ่งคลัตถทีปนีได้อย่างพิสดาร และสามารถยกนิทานมาประกอบการอธิบายได้เป็นจำนวนมาก

มีข้อสังเกตว่า จากการที่ท่านสิริมังคลาจารย์ ได้คัดสรรนิทานที่สื่อถึงความเข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรม มาอธิบายประกอบเป็นจำนวนมากถึง 247 เรื่อง (พระครูศรีปัญญาโมณี (อ่อน), 13) จากนิทานที่มีทั้งสิ้น 547 เรื่อง แสดงให้เห็นว่า

1) ศาสนาพุทธให้ความสำคัญกับความเข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรม ซึ่งเป็นหัวใจของความสำคัญของศาสนาพุทธ จึงทำให้มีนิทานที่สื่อถึงความเข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรมเป็นจำนวนมาก ดังเห็นได้จากการที่ท่านสิริมังคลาจารย์ สามารถคัดเลือกมาได้ถึง 247 เรื่อง (พระครูศรีปัญญาโมณี (อ่อน): 13) จากนิทานที่มีทั้งสิ้น 547 เรื่อง

2) ในช่วงเวลาที่พระสิริมังคลาจารย์รจนาคัมภีร์เล่มนี้ ศาสนาพุทธกำลังเฟื่องฟู จึงเป็นไปได้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าว ประชาชนมีความตื่นตัวมีสัมมาทิฐิที่เข้าใจแก่นแท้ของศาสนา คือ เข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรมซึ่งเป็นหัวใจของศาสนา ทำให้ผู้รจนาได้รับแรงบันดาลใจให้มีการคัดสรรนิทานในหมวดกรรมและผลของกรรมมาประกอบการอธิบายมงคล 38 ได้เป็นจำนวนมาก

3. พระไตรปิฎกเป็นบ่อเกิดของงานนิพนธ์ทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ

คัมภีร์มิ่งคลัตถทีปนี เป็นการอธิบายความหมายของธรรมแต่ละข้อให้เข้าใจง่ายโดยใช้คำประพันธ์สมกัณห์ร้อยกรองและร้อยแก้ว ร้อยกรองส่วนใหญ่มาจากพระไตรปิฎก ส่วนร้อยกรองในส่วนที่ท่านประพันธ์ขึ้นเอง คือ ปณามคาถา ปัตตทานคาถา และ ปณิธานคาถา มีแทรกอยู่ เชื่อมความ ก่อนที่จะอธิบายธรรมะและสรุปประเด็นเหลือเพียงความหมายที่ต้องการอธิบาย ด้านร้อยแก้วนำมาจากอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส สัท

ทาวีเสส และ คัมภีร์พงศาวดารทางพระพุทธศาสนา เมื่ออธิบายเนื้อหาธรรม แล้วก็นิทานมาประกอบด้วยการใช้สำนวนทองนิทาน ใช้ภาษาไม่ซับซ้อน มีทั้งเนื้อหาที่เดินเรื่อง เนื้อหาที่สนทนากันระหว่างตัวละคร และ สำนวนเก๋อรรด ใช้ภาษาที่นิยามศัพท์และความหมาย เหมือนพจนานุกรม เพื่อสนับสนุนการอธิบายเนื้อหาธรรม ตามหลักการแห่งพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส สัททาวีเสส และ คัมภีร์พงศาวดารทางพระพุทธศาสนา โดยมีจุดประสงค์เพื่ออธิบายธรรมที่เป็นมงคล 38 ประการ อธิบายแต่ละประการจนแจ่มแจ้ง แล้วก็นิทานมาประกอบ เพื่อชี้ให้เห็นว่า ผู้ไม่ปฏิบัติตามมงคลข้อนี้จะได้รับโทษแบบนี้ ผู้ปฏิบัติตามมงคลข้อนี้จะได้รับอานิสงส์ (ประโยชน์) อย่างนี้

4. จุดเด่นของคัมภีร์มังคลัตถปิณี

โดยทั่วไปในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา จะมีแต่คำสอนเฉยๆ แต่ไม่มีนิทานประกอบ จุดเด่นของมังคลัตถปิณีอยู่ที่พระสิริมังคลาจารย์ได้นำนิทานเรื่องต่างๆ ที่ดึงมาจากอรรถกถา และ ปกรณ์วิเสสหลายแหล่งมาใช้ประกอบ จึงเกิดอรรถรสอ่านสนุก

1) พระสิริมังคลาจารย์ ได้อธิบายมงคลสูตรแต่ละหัวข้ออย่างละเอียดครบถ้วน โดยชี้ชัดให้เห็นว่า คิดพูดทำดี ย่อมได้รับผลดี คิดพูดทำชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว บางครั้งก็เขียนไว้ตั้งแต่ตอนต้นก่อนจะเล่านิทาน แต่บางครั้งก็เขียนสรุปไว้ตอนท้าย หลังเล่านิทานจบ นี่คือการตอกย้ำสัมมาทิฐิ ครั้งที่ 1

2) การที่นำนิทานที่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับหัวข้อธรรมในพระสูตรนั้นๆ มาเล่าประกอบการอธิบาย ทำให้ผู้ฟัง/ผู้อ่าน สามารถจินตนาการและเห็นภาพตามได้ชัดเจน จากที่ได้อ่าน/ได้ฟังจากการอธิบายในครั้งแรก ดังนั้น การฟังนิทาน จึงเป็นการตอกย้ำสัมมาทิฐิ ครั้งที่ 2

3) ในแต่ละพระสูตร ได้มีการนำนิทานมาประกอบ ตั้งแต่ 1-14 เรื่อง จำนวนเรื่องยิ่งมาก ก็ยิ่งเป็นการย้ำซ้ำทวนสัมมาทิฐิมากครั้งเท่านั้น มีข้อสังเกตว่า หัวข้อมงคลสูตร ที่มีจำนวนเรื่องนิทานมากที่สุดคือ มงคลข้อที่ 11 บำรุงบิดามารดา (มาตาปิตุอุปัฏฐานัง)+นิทาน 14 เรื่อง อาจเป็นไปได้ว่าท่านสิริมังคลาจารย์ประทับใจหรือได้รับแรงบันดาลใจจากการที่ท่านได้เห็นแบบอย่างที่ดีงามในความกตัญญูของพระเจ้าติโลกราช ที่ท่านทรงปรารถนาสนองคุณพระชนนี จึงทรงมอบราชสมบัติแด่พระชนนี แล้วทรงออกผนวช และ มงคลข้อที่ 24 ยินดีพอใจความมั่งคั่ง (สันตุฏฐิ จ) + นิทาน 14 เรื่อง อาจเป็นไปได้ว่า ท่านสิริมังคลาจารย์ประทับใจหรือได้รับแรงบันดาลใจจากการที่ได้เห็นแบบอย่างที่ดีจากการที่พระเจ้าติโลกราชที่ทรงปรารถนาเป็นทนายในพระศาสนา ถึงขนาดยอมสละความเป็นกษัตริย์ ยอมทิ้งราชสมบัติยอมสละราชบัลลังก์ซึ่งเป็นสิ่งสูงสุดที่คนทั่วโลกไขว่คว้าอยากได้มาครอบครอง เพื่อก้าวสู่เพศบรรพชิตมาใช้ชีวิตที่พอเพียงเรียบง่ายยินดีพอใจในความมั่งคั่งน้อยถ้อย ทรงแสดงทัศนะที่เห็นว่าอะไรจะเปลี่ยนสถานภาพจากวรรณะสูงสุดทางโลกคือวรรณะกษัตริย์ มาสู่วรรณะที่สูงที่สุดทางธรรมคือเป็นคนวรรณะ 9 คือ เป็นคนเลี้ยงง่าย (สุภระ) บำรุงง่าย (สุโปสะ) มั่งคั่งง่าย ถ้อย (อัปปิจฉะ) สันโดษ ใจพอ (สันตุฏฐิ) ขัดเกลา (สัลลชะ) กำจัดกิเลส มีศีลเคร่ง (ธูตะ) มีอาการที่น่าเลื่อมใส (ปาสาทิเก) ไม่สะสม (อปยะ) ปรารถนาความเพียร ยอดขยัน (วิริยารัมภะ) (กรมการศาสนา, 2539: วิ.มท. (ไทย) 1/20/25-27) รวมทั้งความโดดเด่นที่ชัดเจนด้านความสันโดษ ดังเห็นได้จากการที่ท่านได้เลือกวัดสวนขวัญและสุญญาคารเรือนว่างซึ่งมีความเงียบและสงบเป็นสถานที่ที่รจนาคัมภีร์ทั้ง 4

อย่างไรก็ตาม พบว่า มี 2 พระสูตร ที่ไม่ได้นำนิทานมาเล่าประกอบ คือ มงคลข้อที่ 30 และ ข้อที่ 34 มงคลข้อที่ 30 สอนทศธรรมสมาธิ (กาเลนะ อัมมสากัจฉา) หัวข้อนี้ได้มีการอธิบายอย่างละเอียดเกือบ 9 หน้า แต่ไม่ได้นำนิทานมาเล่าประกอบ อาจเป็นไปได้ว่า ท่านอธิบายอย่างละเอียดแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องนำนิทานมาเล่าประกอบก็เป็นได้ หรือ เนื้อหาของหัวข้อธรรมในข้อนี้เป็นเนื้อหาที่ประชาชนเข้าถึงได้ยาก ผู้เข้าถึงเป็นกลุ่มเฉพาะ คือ พุทธบริษัททั้ง 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมและพระวินัยที่พระศาสดาทรงบัญญัติแต่งตั้งไว้ แล้วก็นำมาพูดจาเล่าสภาวะธรรมกันในที่ประชุม บางเรื่องก็เป็นเรื่องเฉพาะสำหรับนักบวช ไม่เกี่ยวข้องกับฆราวาส เช่น พุทธคุณถึงพระสูตร พระวินัย พระปรมาตม โดยอรรถโดยพยัญชนะ บางเรื่องก็เป็นนามธรรมที่มีความซับซ้อนลึกซึ้งเข้าใจได้ยาก (กรมการศาสนา, 2539: ที.สี. (ไทย) 9/28/11) เช่น จิตและเจตสิก รูป 28 เป็นต้น จึงอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ไม่มีการนำนิทานมาอธิบายเพิ่ม เช่นเดียวกับมงคลข้อที่ 34 กระทำให้แจ้งในนิพพาน (นิพพานสังคิกิริยา จ) ก็อาจเป็นไปได้ว่าได้อธิบายอย่างละเอียดแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องนำนิทานมาเล่าประกอบก็เป็นได้ หรือ เนื้อหาของหัวข้อธรรมในข้อนี้เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการบรรลุแจ้งซึ่งนิพพานซึ่งเป็นปรมาตมธรรมคือนามธรรมที่มีความซับซ้อนลึกซึ้งเข้าใจได้ยาก จึงอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ไม่มีการนำนิทานมาอธิบายเพิ่ม

เหตุเกิดแห่งมงคลสูตร

ในสมัยพุทธกาล มนุษย์เชื่อว่าสิ่งภายนอกตัวทำให้ชีวิตเข้าถึงความสมบูรณ์เรียกว่ามงคล ผู้เชื่อถือมี 3 กลุ่ม กลุ่มแรก (ทิฐุมงคลิกะ) เชื่อว่า สิ่งที่มีมองเห็นเป็นมงคล เช่น นกแอ่นลม ผลมะตูมอ่อน หญิงมีครรภ์ เด็กเล็กขี่คอคนเดินไป ปลาตะเพียนแดง ม้าอาชาไนย ฯลฯ ถือกันว่าเป็นมงคลแห่งชีวิต แต่ถ้าเห็นลอมฟาง หม้อเปรี้ยว หม้อเปล่า นักฟ้อน สมณะเปลี่ยว คนตาบอด คนง่อย คนแคระ คนเปลี่ยว คนแก่ คนเจ็บ คนตาย ฯลฯ อย่างนี้ถือกันว่าอัปมงคล กลุ่มสอง (สุตมมงคลิกะ) เชื่อว่า สิ่งที่ได้ยินเป็นมงคล เช่น ได้ยินว่า เจริญแล้ว เต็มฤกษ์ดี มงคลดี ฯลฯ ถือว่าเป็นมงคลชีวิต แต่หากได้ยินว่า ตาบอด ง่อย แคระ เปลี่ยว แก่ เจ็บปวด ตาย ถูกตัดโดนทุบ ถูกไฟไหม้ ของหาย ไม่มี ถือเป็นอัปมงคล และกลุ่มสุดท้าย (มุตมมงคลิกะ) เชื่อว่า อารมณ์ที่รับรู้เป็นมงคล เช่น ตื่นเช้าขึ้นมาได้จับต้องแผ่นดิน จับต้องพืชสีเขียว จับต้องมูลโค เต่า เกวียนบรรทุกเงา ได้กินงาขาว อาบน้ำโคลนดินสอพอง ฯลฯ ถือว่าเป็นมงคลชีวิต (สมิทพิล เนตรนิมิต, 2560: 20-21)

มงคล 38

มงคล 38 คือความดีความเจริญอันสูงสุด 38 ประการ (กรมการศาสนา, 2539: ข.ข. (ไทย) 25/1-13/6-8.; ธีระ อุษณกรกุล, 2556: 211) 1. ไม่คบคนพาล (อเสวนา จ พาลานัง)+นิทาน 1 เรื่อง 2. คบหาบัณฑิต (บัณฑิตานัญญู จ เสวนา)+นิทาน 6 เรื่อง 3. บูชาบุคคลที่ควรบูชา (บูชา จ ปุชนิยานัง)+นิทาน 8 เรื่อง 4. อยู่ในที่อันสมควรอยู่ (ปฏิรูปเทสวาโส จ)+นิทาน 5 เรื่อง 5. มีคุณความดีทำสะสมไว้มาก่อน (ปุพเพ จ กตปุญญตา)+นิทาน 7 เรื่อง 6. ตั้งตนไว้อย่างถูกต้อง (อิตตสัมมาปณิธิ จ)+นิทาน 3 เรื่อง 7. เป็นผู้รับฟังใส่ใจศึกษามาก (พาหุสัจจะ)+นิทาน 2 เรื่อง 8. มีศิลปะฝีมือยอดเยี่ยม (สิปปัญจะ)+นิทาน 5 เรื่อง 9. มีวินัยศึกษาดีแล้ว (วินโย จ สุลีกขาโต)+นิทาน 7 เรื่อง 10. กล่าวแต่ถ้อยคำที่ดี (สุภาสิตา จ ยา วาจา)+นิทาน 3 เรื่อง 11. บำรุงบิดามารดา

(มาตาปิตุภฏฐานัง)+นิทาน 14 เรื่อง 12. ช่วยเหลือบุตร (ปุตตสังคหะ)+นิทาน 2 เรื่อง 13. ช่วยเหลือภรรยา (ทาสสังคหะ)+นิทาน 3 เรื่อง 14. ทำงานไม่ให้คั่งค้าง (อนากูลา จ กัมมันตา)+นิทาน 4 เรื่อง 15. ทำทานเสียสละ (ทานัญญะ)+นิทาน 9 เรื่อง 16. ปฏิบัติธรรม (ธัมมจริยา จ)+นิทาน 1 เรื่อง 17. ช่วยเหลือญาติ (ญาติกานัญญะ สังคโห)+นิทาน 5 เรื่อง 18. ทำงานที่ไม่มีโทษ (อนวัชชานิ กัมมานิ)+นิทาน 8 เรื่อง 19. จดเว้นการทาบาบ (อารตี วิรตี ปาปา)+นิทาน 3 เรื่อง 20. เหนียวรั้งกายวาจาใจออกจากของมอมเมาให้โทษ (มัชชปาณา จ สญญโม)+นิทาน 10 เรื่อง 21. ไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย (อัปมาโท จ ธัมเมสุ)+นิทาน 4 เรื่อง 22. มีความเคารพ (คาร โช จ)+นิทาน 4 เรื่อง 23. มีความถ่อมตน (นิวาโต จ)+นิทาน 2 เรื่อง 24. ยินดีพอใจความมกน้อย (สันตุฏฐิ จ)+นิทาน 14 เรื่อง 25. มีความกตัญญู (กตัญญูตา)+นิทาน 7 เรื่อง 26. พึงธรรมสม่ำเสมอ (กาเลนะ ธัมมัสสวนัง)+นิทาน 8 เรื่อง 27. มีความอดทน (ขันตี จ)+นิทาน 8 เรื่อง 28. เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย (โสวัจจัสสา)+นิทาน 4 เรื่อง 29. พบปะเยี่ยมเยียนสมณะ (สมณานัญญะ ทัสสนัง)+นิทาน 3 เรื่อง 30. สนทนาธรรมสม่ำเสมอ (กาเลนะ ธัมม สากัจฉา)+นิทาน 0 เรื่อง 31. เพียรเผาผลาญกิเลส (ตโป จ)+นิทาน 4 เรื่อง 32. ประพฤติพรหมจรรย์ (พรหมจริ ยัญญะ)+นิทาน 2 เรื่อง 33. เห็นอริยสัจ คือความจริงอันประเสริฐสุดของชีวิต (อาริยสัจจานะ ทัสสนัง)+นิทาน 2 เรื่อง 34. กระทำให้แจ้งในนิพพาน (นิพพานสัจฉิกิริยา จ)+นิทาน 2 เรื่อง 35. จิตไม่หวั่นไหวแม้สัมผัสโลกธรรมอยู่ (ผุฏฐัสสะ โลภธัมเมหิ จิตตัง ยัสสะ น กัมปติ)+นิทาน 1 เรื่อง 36. จิตไม่เศร้าโศก (อโศกัง)+นิทาน 4 เรื่อง 37. จิต ปราศจากธุลีอันคือกิเลสแม้เล็กน้อย (วิรชัง) +นิทาน 3 เรื่อง 38. จิตเกษมสุขสบายปลอดภัย (เขมมัง)+นิทาน 2 เรื่อง หากเวทนา (ผู้มีใจสูง) และมนุษย์ (ผู้มีใจประเสริฐ) ทำมงคลเช่นนี้แล้ว จะเป็นผู้ไม่พ่ายแพ้ต่อข้าศึกทุกหมู่ เหล่า ย่อมถึงความสวัสดิ์ในที่ทุกสถาน

ประโยชน์ของการยกนิทานมาใช้ประกอบอธิบาย

- 1) ทำให้เกิดอรรถรส อ่านสนุก เข้าใจได้ง่าย น่าสนใจติดตามเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติตาม
- 2) การที่มุ่งเน้นการอธิบายหลักธรรมอันเดียวกันด้วยการนำนิทานหลาย ๆ เรื่องมาช่วยอธิบาย เป็นกุศโลบายที่แยบยล ในการตอกย้ำซ้ำทวนหัวข้อธรรมในพระสูตร ทำให้ผู้อ่านผู้ฟัง ซึ่งมีจริตต่างกัน มีความเข้าใจ ธรรมะในแต่ละเหลี่ยมมุมที่ต่างกัน ก็จะสามารถเรียนรู้จดจำหลักธรรมจากนิทานแต่ละเรื่องที่ตรงกับความสนใจ ของแต่ละบุคคล สามารถมีเข้าใจในหลักธรรมที่ต้องการสื่อได้ โดยในบางพระสูตร มีการนำนิทานมาอธิบาย ประกอบจำนวนสูงถึง 14 เรื่อง จำนวนเรื่องยิ่งมาก ก็ยิ่งเป็นการย้ำซ้ำทวนสัมมาทิฐิมากครั้งเท่านั้นๆ ทำให้เกิด อานิสสแก่ผู้อ่าน/ผู้ฟัง คือ ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง เข้าใจชัดสิ่งที่ได้ฟังแล้ว บรรเทาความสงสัยเสียได้ ทำความเห็น ได้ถูกต้อง จิตของผู้ฟังย่อมเลื่อมใส (กรมการศาสนา, 2539: อง.ปญจก. (ไทย) 22/202/344) ตรงกับเหตุแห่งวิมุตติ 5 เหตุที่ทำให้บรรลุลหุตพ้นกิเลส (วิมุตติ) คือ หลุดพ้นด้วยการฟังธรรม 2. หลุดพ้นด้วยการแสดงธรรมสนทนา ธรรม 3. หลุดพ้นด้วยการท่องบททวนธรรม 4. หลุดพ้นด้วยการตรึกตรองใคร่ครวญธรรม 6. หลุดพ้นด้วยการตั้ง จิตมั่นในนิมิต (สมาธินิมิต) (กรมการศาสนา, 2539: อง.ปญจก. (ไทย) 22/26202/32-35)

การนำนิทานมาประกอบ นับเป็นปฏิภาณไหวพริบที่ชาญฉลาดมาก เพราะทำให้คนจินตนาการตามได้ ง่าย เห็นภาพ เห็นตัว เห็นตน เข้าใจได้ง่าย คล้อยตามได้ง่าย มีลักษณะเป็นบุคลาธิษฐาน (อภิสิน ศิวาธร, 2563: 302, 356) กล่าวคือ เป็นการอธิบายธรรมะที่ยกเอาบุคคล หรือ รูปธรรม มาเป็นหลักในการอธิบาย เป็น

บุคลาธิษฐานขึ้นมาแทน ให้มองเห็นเป็นรูปร่างเป็นตัวตนให้รู้ไปก่อน เข้าใจไปก่อน เพื่ออธิบายให้กับคนที่ยังต้องอาศัยตัวตนบุคคล ถ้าหากเราใช้ธรรมาธิษฐาน คืออธิบายนามธรรมแท้ๆ เป็นการยากที่คนทั่วไปจะเข้าใจ จึงต้องใช้สิ่งเหล่านี้แทน เป็นศิลปะ หรือ กุศโลบายในการดึงความสนใจให้คนมาอ่านหนังสือธรรมะ มาฟังธรรม ทำให้รู้สึกสนุกสนาน พร้อมๆ ไปกับการได้สาระธรรมซึ่งเป็นหัวใจหลักของความพ้นทุกข์ คือความเข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรมอย่างแจ่มแจ้ง ชีวิตจึงจะพ้นทุกข์ได้

ทำให้เห็นว่า ท่านสิริมงคลอาจารย์ มีไหวพริบปฏิภาณ มีปัญญาแตกฉาน มีทั้งศาสตร์ความรู้และศิลปะในการให้สัมมาทิฐิเรื่องความเข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรม ซึ่งเป็นหัวใจหลักของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นนามธรรมที่เข้าใจยาก ผ่านการอธิบายมงคล 38 ในแต่ละข้อ โดยยกนิทานมาประกอบ ทำให้ผู้อ่าน/ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย ทำให้เราทราบว่ามงคลที่แท้จริง คือมงคลที่เกิดจากการกระทำของเราเอง อยากระวังมงคลอย่างไร ก็จงสร้างเหตุปัจจัยอย่างนั้น เมื่อเราอยากได้ผลดี เราก็ต้องสร้างเหตุปัจจัยที่ดี คือ คิดดีพูดดีทำดี ย่อมได้รับผลดี แต่ถ้าเราอยากได้ผลดี แต่เราไม่ได้สร้างเหตุปัจจัยที่ดี คือ เราไม่ได้คิดดีพูดดีทำดี แต่เรายังคิดชั่วพูดชั่วทำชั่วอยู่ แล้วเราอยากจะได้รับผลดี ได้รับสิ่งดีก็ย่อมเป็นไปไม่ได้ เราจะได้รับสิ่งชั่วผลชั่วเท่านั้น

ตัวอย่างมงคล 38 ข้อ 2 คือคบหาบัณฑิต (บัณฑิตานัญญู เสวนา) : นิทานนกแขกเต้า

มีนกแขกเต้า 2 (พระครูศรีปัญญาณี (อ่อน): 13-16) ตัวเป็นพี่น้องร่วมมารดาเดียวกันอาศัยอยู่ป่าไม้จวนเหนือลมมีบ้านโจร 500 ข้างใต้ลมมีอาศรมฤๅษีอยู่ 500 ในครั้งนั้นลูกนกแขกเต้าทั้งสองยังเล็กปีกขนยังไม่เต็มเมื่อเกิดลมพายุใหญ่พัดมาลูกนกทั้งสองจึงลอยไปในอากาศ ลูกนกตัวหนึ่งไปตกในหมู่โจร ๆ เลี้ยงไว้และตั้งชื่อให้ว่าเจ้าสัดดีคุมพะ เพราะตกอยู่ระหว่างกองอาวุธ อีกตัวหนึ่งไปตกอยู่ในหมู่ฤๅษี ๆ เลี้ยงไว้และตั้งชื่อว่าเจ้าบุผกะ เพราะตกอยู่ระหว่างกองดอกไม้ ลูกนกที่อยู่กับหมู่โจรก็เจริญขึ้นในหมู่โจร ลูกนกที่อยู่กับหมู่ฤๅษีก็เจริญขึ้นในหมู่ฤๅษี ต่อมากษัตริย์ผู้ครองเมืองปัญจาลราชได้ออกประพาสล่าสัตว์และตามติดเนื้อทรายเข้าไปในป่าใหญ่แต่ก็หาเนื้อทรายไม่เจอจึงได้หยุดอาบน้ำที่ลำธารใกล้บ้านโจรแล้วก็นอนหลับไป ครั้งนั้นนกแขกเต้าที่อยู่กับโจรได้เห็นกษัตริย์นอนอยู่จึงบินกลับมาบอกพ่อครัวว่าพบบุรุษที่มีเครื่องประดับนอนอยู่ใต้ต้นไม้ พวกเราไปฆ่าให้ตายแล้วเอาเครื่องประดับมาดีกว่า ทันใดนั้นกษัตริย์ตื่นขึ้นและได้ยินความที่นกพูดกับพ่อครัวพระองค์จึงรีบหนีมาจนถึงอาศรมฤๅษี ในวันนั้นฤๅษีทั้งหลายไม่อยู่ ๆ แต่นกแขกเต้า พอนกแขกเต้าเห็นกษัตริย์พระราชดำเนิรมาก็มีวาจาปฏิสันถารต้อนรับว่าขอพระองค์ทรงประทับพักผ่อนให้สบายแล้วค่อยเดินทางต่อเถิด กษัตริย์พอได้ฟังแล้วก็ทรงสรรเสริญนกแขกเต้าที่อยู่กับฤๅษีดีเดียนนกแขกเต้าที่อยู่กับโจร นกแขกเต้าจึงกราบทูลให้ทรงทราบว่านกแขกเต้าที่อยู่กับโจรเป็นพี่น้องกับเราแต่ไปตกอยู่ในหมู่โจรก็ถูกสั่งสอนด้วยทางพาลจึงกลายเป็นคนใจบาปหยาบช้า ส่วนตัวเรตกอยู่ในหมู่ฤๅษี ก็ถูกสั่งสอนให้เป็นนักปราชญ์เป็นผู้ฉลาดทางธรรม และได้กล่าวเรื่องคนพาลกับกษัตริย์ ความว่า คนที่คบนักปราชญ์จะเป็นนักปราชญ์ไปด้วยคนที่คบคนพาลก็จะเป็นคนพาลไปด้วย อาจารย์เป็นคนพาลลูกศิษย์ก็เป็นพาล คนพาลเปรียบเหมือนยาพิษใครกินเข้าไปแล้วย่อมได้รับอันตราย คนพาลเปรียบเหมือนปลาเน่าเอาไปต้มมาห่อก็พาให้ไปไม่เน่าเหม็นไปด้วย คนที่มีสันดานหยาบช้าย่อมพาไปสู่อบายภูมิย่อมนำความฉิบหายทั้งในชาตินี้และชาติหน้า เมื่อกษัตริย์ได้ฟังแล้วก็รู้สึกศรัทธาเลื่อมใส ในขณะนั้นหมู่ฤๅษีได้กลับมาพอดีกษัตริย์จึงกล่าวทักทายแล้วอาราธนาให้เข้าไปอยู่ในอุทยาน และทรงประกาศห้ามไม่ให้ผู้ใดเบียดเบียนนก

แขกเต้า หลังจากกษัตริย์สิ้นพระชนม์ก็ได้ไปเกิดในสวรรค์เสวยสุขตามกุศลาสนาที่เล่ามาทั้งหมดต้องการสื่อว่า คบคนพาลก็เป็นพาลเหมือนนกที่อยู่กับโจรคบบราษณ์ก็เป็นปราชญ์เหมือนนกที่อยู่กับฤาษี

จะเห็นว่าการได้อยู่กับหมู่มิตรดีได้เห็นการประพุดติทางกายวาจาใจที่เป็นตัวอย่างที่ดีได้รับการสั่งสอนที่ดีก็จะได้รับการหล่อหลอมและเหนี่ยวนำให้เป็นคนดีตามไปด้วยกล่าวคืออยู่ใกล้คนดีก็就会被เหนี่ยวนำให้เป็นคนดีตาม อยู่ใกล้กับหมู่มิตรชั่วได้เห็นการประพุดติทางกายวาจาใจที่ชั่วก็จะได้รับการหล่อหลอมและเหนี่ยวนำให้คิดพูดทำในสิ่งชั่วเป็นคนชั่วตามไปด้วย และจากการที่นกแขกเต้าเป็นผู้มีศีลเป็นผู้ประพุดติธรรมทำให้นกแขกเต้าได้รับความคุ้มครองจากกษัตริย์ที่ห้ามไม่ให้ผู้ใดไปทำอันตรายใดๆ ต่อนกแขกเต้าทำให้นกแขกเต้ามีชีวิตที่อยู่รอดปลอดภัยมีชีวิตที่อยู่เย็นเป็นสุข ตรงกับที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าศีลย่อมรักษาผู้ประพุดติธรรม

ตัวอย่างมงคล 38 ข้อ 11 คือบำรุงบิตามารดา (มาตาปิตุอุปัฏฐานัง) : นิทานมิตวินทุกุมารประหารมารดา (พระครูศรีปัญญาณีนี (อ่อน), 174)

มีชายผู้หนึ่งมีชื่อว่ามินตวินทุกเป็นคนที่มีจิตใจหยาบช้าถึงขนาดฆ่ามารดาของตนเองได้ วันหนึ่งมินตวินทุกได้ไปลามาตราเพื่อจะไปทำการค้าโดยเรือสำเภา แต่เนื่องจากการตามีความรักความห่วงใยในตัวลูกเป็นอย่างมากกลัวว่าลูกจะลำบากจะได้รับอันตราย จึงได้เข้าอุตุมร้างห้ามปรามพยายามขัดขวางไม่ให้ไป แต่มินตวินทุกก็ไม่เชื่อฟัง ดื้อดึงจะไปให้ได้ จึงลงมือฆ่ามารดาที่มาขัดขวางตน จากนั้นก็ลงเรือหนีไป เรือนั้นเมื่อแล่นไปถึงกลางมหาสมุทรก็หยุดนิ่งไปต่อไม่ได้ เจ้าของเรือจึงต้องสละคนในเรือออกด้วยวิธีการจับฉลากปรากฏว่ามินตวินทุกจับได้สลาภที่ต้องเป็นผู้ลงแพเข้ากันถึง 3 ครั้ง จึงต้องลงแพไปและแพได้ลอยไปถึงเกาะแห่งหนึ่งซึ่งเป็นเกาะที่มีเปรตอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มินตวินทุกได้พบเปรตตนหนึ่งชื่อว่าโส เปโต เป็นเปรตเพราะเหตุแต่ชาติปางก่อนที่ได้ฆ่ามารดาของตนจึงทำให้ได้รับทุกขเวทนาคือมีงจักรพัดอยู่บนหัวเลือดอาบทั่วตัวทั้งเวลากลางวันและเวลากลางคืน แต่ทว่ามินตวินทุกกลับเห็นตรงกันข้ามคือเห็นงจักรซึ่งเป็นอาวุธที่ทำร้ายทำลายชีวิตโส เปโตให้ได้รับทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัส นั่น แต่กลับมองเห็นว่าเป็นดอกบัวเป็นสิ่งที่สวยงาม เลือดที่อาบทั่วตัวมองเห็นเป็นเครื่องลูบไล้ทาตัว โชตรวนเครื่องจองจำเครื่องพันธนาการมองเห็นเป็นเครื่องประดับที่สวยงาม เมื่อมองเห็นเช่นนั้นจึงทำให้มินตวินทุกเกิดความโลภอยากได้มาครอบครอง ขณะเดียวกันนั้นทางด้านฝ่ายเปรตโส เปโต ได้ถึงวาระที่รับกรรมมาจนถึงสิ้นสุดอกุศลกรรมแล้ว จึงได้ยกงจักรให้โดยวางไว้บนหัวของมินตวินทุก ท่านใดนั้นเองงจักรก็ได้หมุนสะบัดพัดหัวของมินตวินทุกทำให้เลือดอาบทั่วตัวได้รับทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัสตลอดเวลาทั้งเวลากลางวันกลางคืน ซึ่งเป็นผลจากวิบากกรรมจากการฆ่ามารดาดุจเดียวกับเปรตโส เปโต ที่นำมาเล่าให้ฟังนี้เพื่อจะได้เห็นโทษภัยของการฆ่ามารดาว่าเป็นบาปมหันต์มีโทษมหันต์จะได้ไม่เอาเป็นเยี่ยงอย่าง

จะเห็นได้ว่าวิบากกรรมจากการฆ่ามารดาทำให้มินตวินทุกได้รับวิบากทันตาเห็นสืบเนื่องต่อ ๆ ไป คือแม้ได้หนีลงเรือไปแล้วคิดว่าปลอดภัยแล้วแต่ก็ยังปรากฏมีวิบากคือเมื่อเรือล่องไปถึงกลางมหาสมุทร เรือก็หยุดนิ่งไปต่อไม่ได้จึงต้องสละคนออกจากเรือโดยใช้วิธีจับฉลาก ซึ่งผลจากวิบากกรรมที่ได้ฆ่ามารดาทำให้จับฉลากต้องเป็นผู้ที่ต้องลงจากเรือเข้ากันถึง 3 ครั้ง ถึงกระนั้นวิบากกรรมก็ยังไม่หมด กล่าวคือหลังจากลงแพไปแล้ว แพนั้นก็ได้อลอยไปยังเกาะที่มีเปรตอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และทันทีที่มินตวินทุกขึ้นมานบนเกาะ ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงภาพที่ปรากฏคือเปรตชื่อโส เปโต มีงจักรพัดพัดหัวทำให้เลือดอาบทั่วตัวได้รับทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัส

ตลอดเวลา แต่ผลจากวิบากกรรมที่มันตวินทุกได้กระทำมาตุฆาต ทำให้เห็นผิดเป็นชอบ เห็นสิ่งที่อันตรายชั่วช้า ทุกข์ทรมานคือกงจักรกลับเห็นเป็นสิ่งดีงามคือเห็นเป็นดอกบัว แล้วยังมีจิตโลภอยากได้มาครอบครอง จึงได้รับ กงจักรมาวางไว้บนหัวทำให้ถูกกงจักรพัดสับตัดหัวเลือดอาบทั่วตัวได้รับทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัสตลอดเวลา นิทานเรื่องนี้ชี้ให้เห็นโทษภัยของการเป็นลูกอกตัญญูฆ่าได้แม้กระทั่งมารดาผู้ซึ่งมีบุญคุณสูงสุดเป็นผู้ให้กำเนิดชีวิต ผู้ที่ป้อนข้าวป้อนน้ำของกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงดูด้วยความถนอมให้มันที่อยู่ทีกินว่าเป็นบาปมหันต์มีโทษมหันต์ จะได้รับจากความเสื่อมต่ำทุกข์ทรมานชั่วมกัปชั่วกัลป์หาที่ตันที่สุดไม่ได้ ดังนั้นคนเราจึงควรมีความกตัญญูต่อแม่ ต้อง เชื้อฟังคำสั่งสอนของท่านก็นำพาชีวิตไปสู่ความเจริญ

สอดคล้องกับที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “มานพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรม เป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน (กรรมการศาสนา, 2539: ม.อุ. (ไทย) (14/581/350) เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็น กำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็น ผู้รับผลของกรรมนั้น (กรรมการศาสนา, 2539: อป.อุ. (ไทย) 22/57/100) ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำความชั่วมี (กรรมการศาสนา, 2539: ม.อุ. (ไทย) 14/257/176) กรรมทั้งปวงมีวิบากเจตนาทั้งปวงมีวิบาก (กรรมการศาสนา, 2539: อภ.ป. (ไทย) 37/633/692) ภิกษุทั้งหลาย เราไม่กล่าวกรรมที่สัตว์มีเจตนาทำไว้ สังสมไว้ว่าสิ้นสุดเพราะ ยังไม่สลายผล ก็ผลนั้นแลสัตว์ต้องเสวยในอัตภาพนี้ ในอัตภาพถัดไปหรือในอัตภาพต่อ ๆ ไป (กรรมการศาสนา, 2539: อภ.ป. (ไทย) 37/635/694) จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงพบว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่แต่ละคนได้รับล้วนเกิด จากผลของการกระทำของคน ๆ นั้น กรรมหรือการกระทำนั้น ๆ เป็นเหตุแยกแยะคนให้ดีและเลว

สอดคล้องกับที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในศรฺทธา 4 คือความเชื่อผิดเรื่องกรรมและ ผลของกรรม คือ กัมมสัทธ ๓ คือเชื่อกรรมเชื่อกฎแห่งกรรมเชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง เชื่อว่าไม่ว่าจะทำอะไรย่อมต้อง ได้รับผลหรือต้องชดใช้การกระทำนั้น ๆ วิปากศรฺทธา คือเชื่อวิปาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง เชื่อว่าทุกกรรมคือการกระทำที่ทำแล้วต้องมีผล ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว กัมมสัทธกตา คือเชื่อ ว่าแต่ละคนมีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของกรรม จะต้องรับผิดชอบกรรมของตน ๆ ตถาคตโพธิ สัทธ ๓ คือเชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เชื่อว่ามนุษย์ที่ฝึกตนด้วยดีตามที่พระองค์ทรงเป็นผู้นำทางจะสามารถ เข้าสู่เข้าถึงภูมิผู้สูงสุดและหลุดพ้นจากทุกข์ได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559: 140)

สอดคล้องกับที่ พ่อครูสมณะโพธิรักษ์ได้กล่าวไว้ว่า กรรมเป็นของๆ ตน กรรมมีวิบากในตัวเอง ตนทำ ผลกรรมก็เป็นของของตนเอง ตนต้องรับมรดกกรรมวิบากของตนเอง ตนไม่ได้ทำก็ไม่ใช่ของตน เอามายึดยึดให้ กันก็ไม่ได้ กรรมของตนพาตนเป็นพาตนไปตามกรรมที่ตนเองทำเองทั้งสิ้น กรรมสั่งสมเป็นเผ่าเป็นพันธุ์ของตนเอง ที่พึ่งของตนแท้ๆ คือกรรม ไม่มีที่พึ่งอื่นจริงจึงได้เด็ดขาดเท่ากับพึ่งตนเอง กรรมเป็นตัวจัดการให้ได้รับผลที่เป็นไป ตามสัจจะความจริงที่ตนทำเองแท้ๆ (สมณะโพธิรักษ์, 2564: 480)

และสอดคล้องกับที่ ใจเพชร กล่าจน กล่าวว่า สิ่งที่สร้างผลทุกวินาทีให้กับชีวิตคือวิบากกรรม ไม่มีชีวิต ไตหนีพ้นอำนาจแห่งกรรมไปได้ วิบากกรรมมีจริง ไม่มีอะไรดลบันดาลสิ่งดีสิ่งร้ายให้เราได้นอกจากวิบากดีร้าย ของเราเท่านั้นที่ดลบันดาลสิ่งดีสิ่งร้ายให้เราได้ ทำอะไรได้ผลอะไรก็เกิดจากการกระทำของเราเองทั้งหมด เราทำ

ดึกก็ได้รับผลดีเราทำชั่วก็ได้รับผลชั่ว เจอเรื่องดีเพราะทำดีมาเจอเรื่องไม่ดีเพราะทำไม่ดีมาทั้งในปัจจุบันและอดีต สังเคราะห์กันอย่างละ 1 ส่วน (ใจเพชร กล้าจน, 2563: 15-17)

5. สรุป

พระสิริมงคลจารย์สังฆปราชญ์แห่งล้านนาเป็นพระภิกษุไทยที่ควรยกย่องสรรเสริญอย่างยิ่ง มีอัจฉริยภาพ มีไหวพริบปฏิภาณ มีความเป็นพหูสูตร มีความเป็นธรรมกถึก มีสัจปรีชาธรรม มีอิทธิบาท มีปัญญาแตกฉานครบพร้อมทั้งศาสตร์ความรู้และศิลปะในการให้สัมมาทิฐิเรื่องความเข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรม ซึ่งเป็นหัวใจหลักของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นนามธรรมที่เข้าใจยาก ผ่านการอธิบายมงคล 38 ในแต่ละข้อ โดยมีจุดเด่นคือการนำนิทานมาใช้ประกอบอธิบาย ทำให้ผู้อ่าน/ผู้ฟัง เข้าใจได้ง่าย ทำให้เกิดอรรถรส อ่านสนุก น่าสนใจติดตามเรียนรู้ มุ่งเน้นการอธิบายหลักธรรมด้วยการนำนิทานหลาย ๆ เรื่องมาช่วยอธิบาย ทำให้ผู้อ่าน/ผู้ฟัง ซึ่งมีจริตต่างกัน มีความเข้าใจธรรมะในแต่ละเหลี่ยมมุมที่ต่างกัน สามารถเรียนรู้จดจำหลักธรรมจากนิทานแต่ละเรื่องที่ตรงกับความสนใจของแต่ละบุคคล ทำให้สามารถเข้าใจในหลักธรรมที่ต้องการสื่อได้ง่ายและชัดเจน พระสิริมงคลจารย์ท่านเป็นผู้ที่มีสัจปรีชาธรรมมีความละเอียดในการประเมินผู้เรียนตามฐานจิตและความสนใจของทุกวัยที่เรียนรู้ฝึกฝนมงคล 38 ดังเห็นได้จากมงคลข้อต้นๆ ซึ่งเหมาะกับปฐมวัยหรือช่วงวัยเริ่มต้นที่ยังต้องพึ่งพาพ่อแม่ครูบาอาจารย์ช่วยอบรมสั่งสอนชี้แนะความถูกต้องนั้น นิทานที่นำมาประกอบคำอธิบายจะเป็นนิทานสัตว์ต่าง ๆ เช่น นิทานนกแขกเต้า นิทานม้า นิทานช้าง เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนในวัยนี้ได้แล้ว ยังทำให้ผู้เรียนในวัยนี้รู้สึกสนุกสนาน และสามารถเรียนรู้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

นอกจากนี้ในบางพระสูตร ได้นำนิทานมาอธิบายประกอบจำนวนสูงถึง 14 เรื่อง ซึ่งนับว่าเป็นกุศโลบายที่แยบยลในการตอกย้ำซ้ำทวนหัวข้อธรรมในพระสูตรให้จดจำได้ง่ายขึ้น จำนวนเรื่องยิ่งมาก ก็ยิ่งเป็นการย้ำซ้ำทวนสัมมาทิฐิมากครั้งเท่านั้น ๆ ทำให้เกิดอานิสงส์ คือ ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง เข้าใจชัดสิ่งที่ได้ฟังแล้ว บรรเทาความสงสัยเสียได้ ทำความเห็นได้ถูกต้อง จิตของผู้ฟังย่อมเลื่อมใส ตรงกับเหตุแห่งวิมุตติ 5 เหตุที่ทำให้บรรลุหลุดพ้นกิเลส (วิมุตติ) คือ หลุดพ้นด้วยการฟังธรรม หลุดพ้นด้วยการแสดงธรรมสนทนาธรรม หลุดพ้นด้วยการท่องบททวนธรรม หลุดพ้นด้วยการตรึกตรองใคร่ครวญธรรม หลุดพ้นด้วยการตั้งจิตมั่นในนิมิต (สมาธินิมิต) ทำให้ทราบวามงคลที่แท้จริง คือมงคลที่เกิดจากการกระทำของเราเอง อยากได้มงคลอย่างไร ก็จงสร้างเหตุปัจจัยอย่างนั้น เมื่อเราอยากได้ผลดี เราก็ต้องสร้างเหตุปัจจัยที่ดี คือ คิดดีพูดดีทำดี ย่อมได้รับผลดี

จะเห็นได้ว่าพระสิริมงคลจารย์เป็นผู้มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อการเผยแผ่หัวใจของพระพุทธศาสนาที่เป็นสัจจะความจริงแก่ผู้มนุษยชาติ คือ ความเข้าใจเชื่อซัดเรื่องกรรมและผลของกรรม มีความสามารถในการอธิบายพระสูตรแต่ละหัวข้อได้อย่างละเอียดพิศดาร และสามารถสรุปใจความสำคัญและพากเพียรคัดสรรและแปลนิทานเรื่องต่าง ๆ ที่ดึงมาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส สัททาวิเสส และคัมภีร์พงศาวดารทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่อย่างมากมายด้วยปัญญาและความเพียรพยายามที่เป็นเลิศ โดยสามารถคัดสรรนิทานมาได้ทั้งสิ้น 247 เรื่อง จากนิทานที่มีทั้งสิ้น 547 เรื่อง เพื่อนำมาประกอบการอธิบายกับหัวข้อธรรมในมงคล 38 ได้อย่างเหมาะสมเจาะลงตัว ในปัจจุบันมงคลตถปิเป็นคัมภีร์ที่เป็นวรรณกรรมต้นแบบที่ใช้เป็น “หลักสูตรพระปริยัติธรรมบาลีแห่งสยามประเทศ” มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ถึงปัจจุบัน และ

เป็นครูเล่มแรกที่พระนักการศึกษา พระมหาเปรียญตั้งแต่ประโยค 4-9 ทุกรูปต้องเรียนจึงจะสามารถเทศน์สอนชาวบ้านได้ นอกจากนี้พระสิริมงคลจารย์ยังเป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ให้ผู้นำคัมภีร์มังคลัตถปิณี ไปเป็นแปลโดยพิศดารเป็นจำนวนมาก โดยใช้จำนวนการแปลตามอรรถาธิบายของผู้แปลแต่ละท่าน ๆ เพื่อมุ่งหมายให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายพร้อม ๆ กับได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินในการติดตามศึกษาเรียนรู้จากนิทานที่ยกมาประกอบ นอกจากนี้ ยังมีผู้นำมังคลัตถปิณีไปจัดทำเป็นฉบับการ์ตูนส์ ทางสื่ออินเทอร์เน็ต และอ่านเป็นหนังสือเสียง อีกด้วย และจากจุดเด่นที่มีการนำนิทานมาใช้อธิบาย จึงมีความเป็นสากล ไม่ว่าจะเป็นคนไทย หรือชนชาติใดๆ ก็สามารถรับได้ง่าย เข้าใจได้ง่าย ดังเห็นได้จากมีการนำมังคลัตถปิณีไปเผยแพร่ยังประเทศศรีลังกา กัมพูชา ลาว และพม่า เป็นต้น พระสิริมงคลจารย์จึงนับเป็นผู้มีคุณูปการอย่างยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กระจายออกไปสู่มวลมนุษยชาติ

6. รายการอ้างอิง

กรมการศาสนา. 2539, *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ใจเพชร กล้าจน. 2563. *บทบทวนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดี.

ธีระ อุฉนกรกุล. 2556. *ธรรมพุทธสุตลิก*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: อุษาการพิมพ์.

พระครูศรีปัญญาโมณี (อ่อน). (ม.ป.ป.). *คัมภีร์มังคลัตถปิณีแปลโดยพิศดารเล่มเดียวจบ*.

พระครูธีรสุตพจน์ (พระมหาสง่า ธีรสโร). 2556. *ตามรอยพระสิริมงคลจารย์สังฆปราชญ์ล้านนา*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.

พระมหาอดุลย์ คนแรง. 2541. *การศึกษาเชิงวิเคราะห์มังคลัตถปิณี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารีภาษาไทย. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร,

พระมหาพิเชษฐ์ จตตมโล. 2559. *การศึกษาเชิงวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักคำสอนในมงคลสูตร*. พุทธมัตถ์. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม): 19-24.

พระสิริมงคลจารย์ มหาปราชญ์แห่งล้านนา. 2564. แหล่งที่มา:

http://historicallyanna01.blogspot.com/2011/04/blog-post_14.html [เข้าถึง 10 กันยายน 2564].

พระเจ้าติโลกราช. 2564. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/มังคลัตถปิณี> [25 สิงหาคม 2564]

สมณะโพธิรักษ์. 2564. *รวมเปิดโลกบุญนิยม เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: ฟาอภัย.

สมิทธิพล เนตรนิมิต. 2560. *มังคลัตถปิณี : แนวทางการดำรงอยู่แห่งชีวิตที่ยั่งยืน*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *มหาจุฬาวិชาการ*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 1: 17-32.

อภิสิน ศิวาธร. 2563. *อภิธานศัพท์อโศก*. กรุงเทพฯ: บริษัท วิสคอมเซ็นเตอร์ จำกัด.